

Kalaallit Nunaanni arnat kinguaassiorsinnaanerit, inooriaasiat nerisartagaallu: Misissuinerit ilaat ACCEPT 2013-2015

Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit pisarneq malillugu piniarnermik aalisarnermillu tunngaveqarunnaarlutik nutaaliaasumik tunngaveqalernerat inooriaaseqarnerannut nereriaasiannullu annertuumik sunniuteqarsimavoq. Timi atorluarlugu inooriaaseqarneq arriitsumik uninnganerusumik inooriaaseqarnermik taarserneqariartulersimavoq kalaallillu nerisartagaat soorlu uumasut imarmiuat aalisakkallu ilaneqartarput nerisassanik eqqussukkanik; amerlanertigut manngertunik orsoqartunik, sukkoqartunik tarajoqartunillu. Nerisartakkanik taamatut allanngortitsineq inooriaaseq pissutigalugu nappaatinik, soorlu pualanermik, uummatip taqarsuatigut nappaateqarnermik, sukkortunngornermik allatigullu kræfteqalernermik, amerlisitseqataasimavoq. Kalaallit nerisassaataat orsunik aqitsunik proteininillu ulikkaarput, kulhydratinik akoqarpiangillat vitamineqarluarlutillu. Ajoraluartumik misissuineri arlalinni aamma paasineqarsimavoq sananeqaatit arrortikkuminaatsut arlallit, soorlu PCB, toqunartut (pesticid-it) aatsitassallu oqimaatsut kalaallit nerisassaataanniittut. Sananeeqaatit taakkua peqqissutsimut ajortumik sunniuteqarsinnaapput. Pingaartumik arnat naartusut inooriaatsimik nerisartakkanillu allanngortitsineri aarlerinartorsiulersinnaapput, taakkumi kinguaariit tulliuuttut ilumiorigamikkit, taamaattumik iliuuserisartagaannik misissuineq pingaartueqarpoq.

Misissuineri matumani siunertarineqarpoq Kalaallit Nunaanni arnat naartusut qassinik ukioqarnerannut sumilu najugaqarnerannut sanilliullugu kinguaassiorsinnaanerisa, inooriaasiisa nerisartagaasalu allaatiginissaat. Misissuineq matuminnga ingerlatitseqqiineruvoq: Kalaallit Nunaanni arnat naartusut inooriaasiat, kinguaassiorsinnaanerit nerisartagaallu pillugit misissuinerit ilaat ACCEPT 2010-2011*.

Piffissami 2013-imi juunimii 2015-imut septembarimut arnat 373-it naartusut 18-46 akornanni ukiullit Kalaallit Nunaanni illoqarfinni arfineq-marlunni apersorneqarput. Peqataasut agguaqatigiissillugu ukiui tunngavigalugit ukiut naapertorlugit immikkoortunut marlunnuat aggulunneqarput aamma sumi sivisunerpaamik najugaqarsimanerat naapertorlugi nunap immikkoortuinut tallimanut aggulunneqarlutik. Tamatuma kingorna ukiumikkut nunallu immikkoortuini assigiinngissutaasinnaasut paasiniarlugit kinguaassiorsinnaanerit, inooriaatsimut nerisartakkanullu tunngatillugu imminnut sanillersuunneqarput.

Naartusut 57 procentii ataasiarlutik marloriarlutilluunniit naartoreersimapput; 55 procentii ataasiarlutik marloriarlutilluunniit naartuersissimapput, 25 procentiilu pingasoriarlutik amerlanerusunilluunniit naartuersissimapput. Tamangajammik (99 procentiisa) meerassartik milutsikkusuppaat; taamaattoq naartusut 28-t sinnerlugit ukiullit naartusunut 28-t ataallugit ukiulinnut sanilliullugu sivisunerumik milutsitserusupput. Naartusut siusinnerusukkut naartusimasut amerlanerpaartaat Tunumi najugaqarput.

Naartunerup pingajorarterutaanit siullermit angissuseq oqimaassuserlu pillugit paasissutissanit erserpoq naartusut pingajorarterutaat pualavallaartut ($BMI \geq 25,0 \text{ kg/m}^2$) tallimararterutaallu assut pualavallaartut ($BMI \geq 30,0 \text{ kg/m}^2$). Naartusut 28-t sinnerlugit ukiullit naartusunut 28-t ataallugit ukiulinnit qaffasinnerusumik BMI-eqartarput. Misissuineri naartusut 52 procentii oqaluttuarput naartulerneramik siornagut pujortarsimallutik 29 procentiilu oqaluttuarlutik naartunerup nalaani sulii pujortarlutik. Naartulernerik sioqqullugu affaanit ikinnerusut qaammammut ataatsimit appasinnerusumik imigassartortarput. Tamanna naartunerup nalaani allanngorpiangilaq. Taamaallaat 10 procentii naartulernerik sioqqullugu sapaatip-akunneranut ataaseq sinnerlugu imigassartortarput. Arnat aperineqartut affaanit ikinnerusut akimmata arnat taakku naartunerup nalaani imertarnersut nalunarpoq. Naartusut affaat sinnerlugit naartulernerik sioqqullugu hashimik pujortarneq misilissimavaat 8 procentiilu naartulernerit sioqqullugu ukiup ataatsip ingerlanerani hashimik pujoortarsimallutik. (Nalunaarsuiffik 1 aamma 2).

Arnat naartusut nerisartagaasa 12 procentii kalaallit nerisartagarivaat 88 procentiilu nerisassaallutik eqqutat (Takussutissaq 1). Kalaallit nerisassaataat naartusunut nerineqarnerusartut tassaapput uumasut imarmiuat soorlu puisit, arferit aalisakkallu. Nerisassat eqqussat nerineqarnerusartut tassaapput nerisassat kulhydrateqarluartut soorlu qaqorteqqasut, pastat naatsiiallu, naatitat aamma mamakujuttut chipsillu. Ukioqqortussutsimut tunngatillugu assigiinngissutit annersaat tassaavoq arnat naartusut 28-t ataallugit ukiullit naartusunut 28-t sinnerlugit ukiulinnut sanilliullugu aalisakkanik panertutornerusarnerat. Naartusut Tunumeersut arnanut naartusunut Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuinit allaneersunut sanilliullugu

miserartornerusarlutillu nerisassanik kissariaannarnik nerinerusarput, arnalli Qeqertarsuup tunuaneersut Kujataaneersullu kulhydrateqarnerusunik nerisarput.

Misissuineq ataatsimut isigissagaanni erserpoq Kalaallit Nunaanni arnat naartusut amerlanerpaartaat qaffasissumik BMI-eqartut, pingaartumik naartusut 28-t sinnerlugit ukiullit, aamma amerlasuut naartunerup nalaani pujortartarnermik ingerlassiinnartartut. Tamatuma saniatigut misissuinermit ersersinneqarpoq naartusut nerisartagaasa annersaat tassaasut nerisassat eqqussat. Siunissami arnanut siunnersuuteqarnermi aallunneqarnerusariaqarput naartunermi pujortartarnerup aarlerinartui, milutsitsinerup iluaqutissartai – aamma naartusunut inuusunnerusunut – kingullertullu minnerunngitsumillu peqqinnartunik nerisaqarnissap atugaanerulersinnissaa.

Allattoq: Anne Seneca Terkelsen. Tlf. +45 51521803

Najoqqutarisat: Anne Seneca Terkelsen, Manhai Long, Lise Hounsgaard, Eva Cecilie Bonefeld-Jørgensen. Reproductive factors, lifestyle and dietary habits among pregnant women in Greenland: The ACCEPT sub-study 2013-2015. Scandinavian Journal of Public Health. 2017 Jun 1:1403494817714188. doi: 10.1177/1403494817714188

*Ane-Kersti Skaarup Knudsen, Manhai Long, Henning S. Pedersen, Eva Cecilie Bonefeld-Jørgensen. Lifestyle, reproductive factors and food-intake in Greenlandic pregnant women: The ACCEPT – sub-study. International Journal of Circumpolar Health. 2015 Nov <https://doi.org/10.3402/ijch.v74.29469>

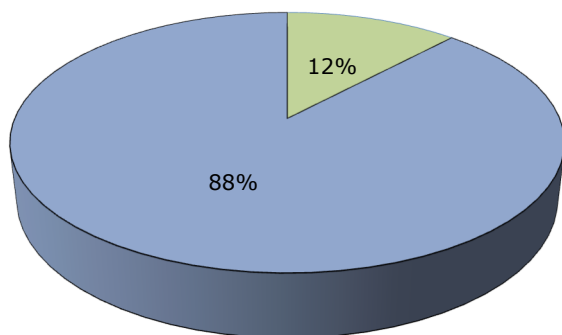
Nalunaarsuiffik 1 aamma 2. Kalaallit Nunaanni arnat naartusut kinguaassiorsinnaanerit inooriaasiallu 2013-2015

Kinguaassiorsinnaanerit Amerlassusaat procentinngorlugu	
Siusinnerusukkut naartusimanerit	
0	33,7
1-2	57,0
≥3	9,3
Naartuersinnerit	
0	19,9
1-2	55,0
≥3	25,1
Milutsitsinissamik pilersaaruteqarneq	
Aap/Naamik	99,2/0,8
Milutsitsinissap qanoq sivilutiginissaanik pilersaaruteqarneq	
<6 qaammatit	4,9
6-12 qaammatit	46,0
13-18 qaammatit	1,6
>18 qaammatit	7,1
Naluneqarpoq	40,4

Inooriaaseq Amerlassusaat procentinngorlugu	
BMI	
Oqippallaarneq	2,2
Nalinginnaasumik oqimaassuseqarneq	51,2
Pualavallaarneq	28,0
Assut pualavallaarneq	18,6
Naartuneq sioqqullugu pujortartarneq	
Aap/Naamik	52,3/47,7
Naartunerup nalaani pujortartarneq	
Aap/Naamik	29,0/71,0
Naartuneq sioqqullugu imigassartortarneq	
<1 qaammammut	48,1

1 qaammammut	16,2
2-3 qaammammut	25,4
>1 sapaatip-akunneranut	10,3
Naartunerup nalaani imigassartortarneq	
<1 qaammammut	44,0
1 qaammammut	0,0
2-3 qaammammut	0,0
>1 sapaatip-akunneranut	0,0
Hashimik pujortarluni misiliisimaneq	
Aap/Naamik	54,6/45,4
Naartulerneq ukiumik ataatsimik sioqqullugu hashimik pujortarsimaneq	
Aap/Naamik	8,4/46,6

Takussutissaq 1. Kalaallit nerisartagaat nerisassallu eqqussat



- Kalaallit nerisartagaat: Uumasut imarmiut, aalisakkat, uumasut nunamiutat, panertut, uumasut qaleruallit, paarnat, timmissat imarmiut
- Nerisassat eqqussat: Naatitat, kulhydratit, mamakujuttut chipsillu, neqit, nerisassat kissariaannaat

Takussutissamut oqaseqaatit: Kalaallit Nunaanni arnat naartusut akornanni kalaallit nerisartagaannik aamma nerisassanik eqqussanik nerisarnerup kitsisinnigortinnera